

Memorandum februari 2022

Sydsvenska Handelskammaren

Svenska kraftnäts hantering av flaskhalsinkomster 2021–2026

Energimarknadsinspektionen (Ei) skall godkänna hur Svenska kraftnät (SVK) använder flaskhalsintäkter. Senast i mars skall SVK lämna in planer. Men redan 19 januari 2022 kom dessa in till Ei. Ärendet är inte avslutat.

Det rör sig om ett utrymme på 30 miljarder – att jämföra med de 75 miljarder som SVK planerar investera fram till 2030.

Data: SVKs rapport till Energimarknadsinspektionen och Nordpool

Kontakt: per.tryding@handelskammaren.com

Omsättning och priser på svensk elmarknad 2021

En viktig bakgrund till frågan om flaskhalsar är att ställa beloppen i relation till den svenska marknaden.

Under 2021 omsatte svenska elmarknaden (spotpriser) 74 miljarder kronor i form av inköpta volymer (konsumtion).

Volym och omsättning per elområde 2021

	SE1 Luleå	SE2 Sundsvall	SE3 Sthlm/Gbg	SE4 Malmö	Totalt
inköp MSEK	4 859	5 341	48 142	16 152	74 494
SEK/Mwh	432	433	672	819	648

Data: Nordpool 2021. Priset för Sverige är ett viktat genomsnitt av elområdena.

I bilagan förklaras vad elområden är och varför flaskhalsavgifterna är en integrerad komponent i prisregleringen genom elområden.

I korthet uppstår kapacitetsavgifterna eftersom elområdena har olika priser. När ett vattenkraftverk säljer el till Stockholm så får vattenkraftverket betalt efter priset i sitt område i norr, men kunden i Stockholm betalar priset i sitt eget elområde. Denna mellanskillnad samlas upp hos SVK och det är detta som är flaskhalsavgifter.

Regelverket

Kapacitetsavgifternas användning regleras tydligt i den nya elhandelsförordningens artikel 19. Regelverket är väldigt generöst med vad man får göra, men inte med syftet (se detaljer i bilaga).

Syftet med elområden är att jämna ut priserna och flaskhalsavgifterna skall enligt reglerna därför användas aktivt för att ta bort flaskhalsar, alltså kapacitetsbrister, men också för att på kort sikt kompensera för kapacitetsbrist som uppstår eftersom ledningarna inte kan flytta el.

Syftena är i korthet

- a. Att göra motköp¹
- b. Nätinvesteringar

Om nätägaren (SVK) har gjort detta *i tillräcklig grad*, får intäkterna användas som en inkomst som ska beaktas av tillsynsmyndigheterna (Energimarknadsinspektionen) när dessa godkänner metoderna för beräkning av nättariffer eller fastställande av nättariffer, eller båda. Övriga intäkter ska placeras på ett separat internkonto tills dess att de kan användas för motköp och investeringar.

Art 19 kräver att TSO (i Sveriges fall SVK) skall inlämna en rapport om hur de disponerar kapacitetsinkomsterna senast i mars varje år. Förordningen har varit i kraft sedan 2020.² Denna rapport för 2021 återges nedan.

¹ re-dispatch eller counter-trade. (Det innebär helt enkelt att Nätägaren i stället för att skicka den el köparna behöver/har rätt till betalar för att extra el produceras inom köparens elområde. Se bilder i denna memo)

² Mellan länder fördelas intäkterna 50-50 mellan ländernas TSO (motsvarande svenska kraftnät). Metodik beskrivs utförligt här <https://documents.acer.europa.eu/Media/News/Pages/ACER-decides-on-Methodology-for-the-Use-of-Congestion-Income-when-allocating-electricity-cross-border-capacity.aspx>

SVK redovisning av flaskhalsavgifter (kapacitetsinkomster) inlämnades till Ei den 19 januari 2021. Ei har ännu inte tagit slutgiltig ställning.

Input - Kapacitetsinkomster	
	2021
Summa kapacitetsinkonster föregående år (2021)	21 508
Summa medel i separata internt konto från tidigare år	10 249
Justering av kapacitetsinkomster föregående år pga prelininär data	0
Totalt tillgängliga kapacitetsinkomster	31 757
Utgifter och carry-over (överföring till nästa år)	
Summa använd för kapacitets årtgärder enligt art 19.2	8 799
Summa som inte använts och som placeras i separat	12 109
Summa använd för att reducera nätavgifter (art 19.3)	600
Summa av utgifter (2021) och överföring till nästa år	21 508

Som framgår av tabellen fanns under 31,7 miljarder att tillgå år 2021. Drygt 10 miljarder var överblivna kapacitetsinkomster från tidigare år.

Under 2021 redovisar SVK att man har använt 8,7 miljarder för att stärka kapaciteten inom Sverige och med utlandet. 600 miljoner har SVK intäktsfört i egen verksamhet.

Under 2021 skapades dessa inkomster vid olika snitt mellan elområden:

Summa kapacitets inkomster föregående år (2021) från (respektive gräns)..	
... Norge	633
... Finland	2 250
... Danmark	743
... Litauen	289
... Polen	304
... SE1-SE2	14
... SE2-SE3	12 637
... SE3-SE4	4 638
	21 508

Detta är alltså också en spegling av fördelningen av handelsvolymen och strömmar av el.

Finland är sammanlänkat i norra Sverige och denna kapacitet byggs nu ut. Näst största internationella flöde är Danmark. Under 2025 tillkommer Hansa Power bridge med direkt länk till Tyskland.

SVK listar ett antal genomförda investeringar som de anser skall täckas av kapacitetsinkomsterna. Sydvästlänken och Hurva-Sege ingår i underlaget. Notera att dessa är fleråriga projekt.

Projekt	avser	Mw	MSEK	motiv
Fenno-skan 2 (restvärde 2021)	utland	ingen uppgift	490	behåller/ökar överföringskapacitet
sydvästlänken	utland/intern	ingen uppgift	5 606	behåller/ökar överföringskapacitet
Öresundskablarna	utland	ingen uppgift	97	behåller/ökar överföringskapacitet
Nordbalt	utland	ingen uppgift	17	behåller/ökar överföringskapacitet
Hurva-Sege ledningsförnyelse	utland/intern	ingen uppgift	497	behåller/ökar överföringskapacitet
Ritsem	utland/intern	ingen uppgift	133	behåller/ökar överföringskapacitet
Söderåsen FT12 stationsförnyelse	utland	ingen uppgift	110	behåller/ökar överföringskapacitet
Konto-skan 2	utland	ingen uppgift	110	behåller/ökar överföringskapacitet
Nya Järpströmmen	intern	ingen uppgift	108	behåller/ökar överföringskapacitet
Rätan inv 2021	intern	ingen uppgift	14	behåller/ökar överföringskapacitet
Utbyggnad stenkullen ställverk 400kV	intern	ingen uppgift	74	behåller/ökar överföringskapacitet
Döshult ledningsflytt	intern	ingen uppgift	48	behåller/ökar överföringskapacitet
Hjälta ledningsåtgärd*)	intern	ingen uppgift	-84	behåller/ökar överföringskapacitet
Stenkullen, reaktiv produktion	intern	ingen uppgift	157	behåller/ökar överföringskapacitet
Hallsberg ställverkförnyelse	intern	ingen uppgift	100	behåller/ökar överföringskapacitet
Stackbo ställverkesförnyelse	intern	ingen uppgift	92	behåller/ökar överföringskapacitet
Karlsund ny 400kV station	intern	ingen uppgift	162	behåller/ökar överföringskapacitet
Krågede-Horndal	intern	ingen uppgift	11	behåller/ökar överföringskapacitet

*) angivet som intäkt - misstag i arket?

7 742

Rapporten innehåller även indikativa planer fram till och med 2026

Indikativa belopp som skall investeras kommande år i enlighet med kategorierna i Artikel 3(1) UCI metodik

Art 3(1)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Summa
i (Mothandel)	92	100	270	470	670	670	2 272
ii (Kompensationer)							
iii (Prissäkring)							
iv (Överföringsrättigheter)							
v (Regional samordning)	22	39	39	45	45	45	
vi (Pågående investeringar)							
vii (Tidigare investeringar)	7 744	679	1 455	1 186	1 571	4 316	16 951
vii (Underhåll, förluster)	941	1 053	747	688	968	660	5 057
ix (övrigt som ökar kapacitet)							
SUM	8 799	1 871	2 511	2 389	3 254	5 691	24 515

Analys

Genomförda åtgärder 2021 (redovisning)

Betydande belopp kommer inte till användning enligt syftet. Under 2021 disponeras 31 miljarder och inte ens 9 miljarder används för att adressera brister.

Det är tydligt att SVK hantering är bakåtblickande. Det rör sig nästan helt om att täcka kostnader för sedan länge beslutade och genomförda åtgärder. Detta avlastar SVK balansräkning och ökar avkastningen till staten.

Det tycks vara mycket små nya och proaktiva insatser.

Det är notabelt att endast 92 miljoner användes för motköp. Detta i en marknad som omsätter 74 miljarder kronor. Bara bristområdet SE4 omsatte 16 miljarder. Svenska kraftnät menar i media att det saknas kraftverk som kan genomföra produktion för motköp i Sydsverige. Detta tog vi upp 2019 inför nedläggningen av ÖVT (400 MW).

Planerna till 2026

Svenska kraftnät tycks mena att behoven avtar från och med 2022. Investeringar dras ned väsentligt. Möjligen är detta i linje med den prognos som SVK gör i sin systemplan där man antar att inkomsterna kommer att minska fram till 2025.

Vi noterar att prisnivåerna under januari 2022 ligger mycket över SVK:s egen bedömning i sin senaste marknadsprognos. Det talar för fortsatt stora inkomster.

Planerna för femårsperioden 2022–2026 omfattar 15,7 miljarder kronor. Det skall ställas mot att det redan innan denna period finns över 20 miljarder i balanserade medel.

Det ter sig anmärkningsvärt att motköpen inte aktiveras nämnvärt under 2022 och 2023, för att sedan öka kraftfullt. 2025 öppnar förvisso en del förbindelser, men rimligen finns det ju tid att genomföra åtgärder av strukturell natur innan dess.

Kommentar/förslag

Vi behöver en mycket mer aktiv och pro-aktiv insats kring kapacitetsavgifterna. Generellt finns flera möjligheter inom art 3(1) som inte utnyttjas och som alla bidrar till att Sverige verka för måluppfyllelse och ökad prisutjämning.

1. Motköp

SVK bör få ett uppdrag att snarast gå igenom alla möjligheter att öka motköpen. Notera att motköp går att göra över landgräns. Det innebär att köpande elområde (i Danmark/Norge) inte behöver använda importerad el. Detta kan göras i enskilda fall men bör avtalas.

Det bör också byggas kapacitet att systematiskt göra dessa motköp – och teckna avtal med aktörer. Det finns en rad mindre aktörer (i Sydsverige exempelvis Krafringen) som kan bidra med viktiga insatser.

En rimlig ambition bör vara att 2022 nå volymer om 500 miljoner kronor och på sikt nå minst motsvarande över en miljard. Eftersom målen sätts i kronor och inte effekt är det svårt att bedöma kapacitetspåverkan, men klart är att det behövs stora ansträngningar i samverkan med branschen.

2. Nätexpansion

Fokus under 2021 har varit att helt enkelt flytta kostnader som tidigare hanterats av ordinarie verksamhet till att täckas av kapacitetsavgifter. Men det bör ställas krav på ökat pro-aktivt arbete.

Det finns möjlighet att öka takten i utbyggnad av nät. Sverige har till och med världsledande kompetens på området. NKT har bland annat påpekat att en sjökabel längs svenska kusten kan öka sammanlänkning och implementeras snabbt.

Konkret bör följande göras:

Marknadskoppling av energiöar bör finansieras med kapacitetsinkomster

Detta är en viktig möjlighet för att avlasta ledningar så att kapaciteten därigenom ökar. Kapacitetsinkomster bör användas för att bygga ut stamnätet till havs, så att energiöar (vindkraftsparker) kan anslutas. Detta gör att projektörernas risker och kostnader minskar. Anslutning av dessa kraftverk kan gå rakt in i sina respektive elområden och därmed lämna plats i sammanlänkade förbindelser. Vi bedömer att detta är inom regelverket (art 3(1) ix). Annars bör detta förhandlas med ACER.

Stöd regionala/lokala nät

Det bör också snabbt studeras hur regionala nät kan stöttas. Dessa har finansiering genom systemet med koncessioner men vissa typer av satsningar bör kunna komma ifråga. Detta kan förbättra likviditeten i marknaden.

Sjökabel

NKT är ett svenskt företag som är världsledande på högströmskablar. De bygger nu sjökablar längs kusten för sammanlänkning, t ex i UK. Detta är sammanlänkning som blir snabbare och billigare än på land och bör snabbutredas.

3. Sänkta tariffer är en olämplig användning

Att dela ut medel i form av sänkta nätavgifter är möjligt efter att 19.2. genomförts. Men för svensk del är detta en tveksam insats. För det första är det oklart om detta fortplantas till slutkunderna. För det andra innebär det en generell sänkning vilket i praktiken innebär att elområde 3 och elområde 4 (som betalar mest i kapacitetsavgifter) flyttar över ytterligare resurser till norr som redan åtnjuter lägre spotpriser och kraftiga skatterabatter.

Bilaga – begrepp

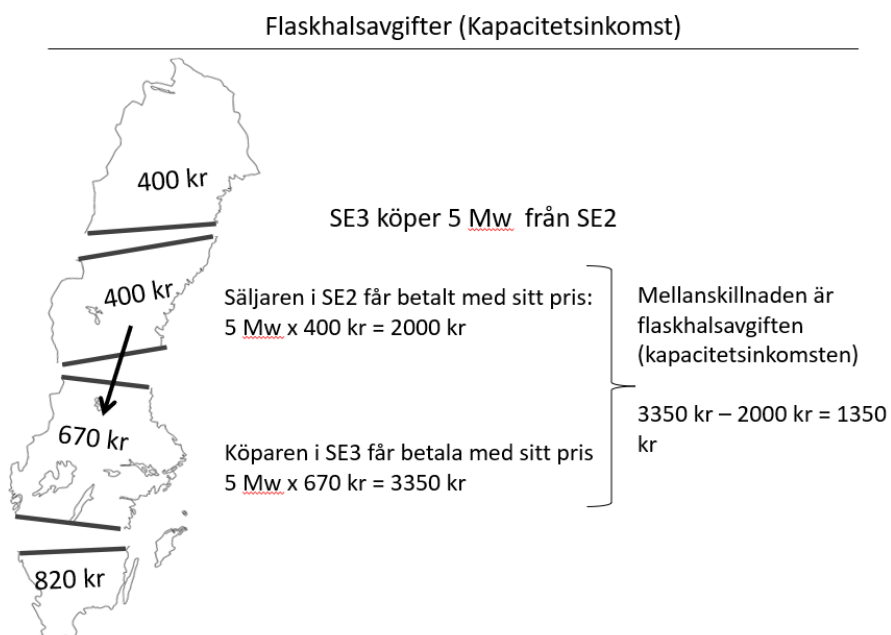
Flaskhalsavgifter och elområden

Hela tanken med elområden är att de är en mekanism – en reglering – som skall förmå spotmarknaden för el att successivt jämna ut priserna.

Detta sker genom att geografiska områden avgränsas i prisområden. Inom ett prisområde sätts priset som om det saknades flaskhalsar – dvs all el som efterfrågas inom området kan omedelbart matchas med den el som produceras.

Prisbildningen är interaktiv och ett nytt pris sätts varje timme på handelsplatserna. Merparten av handeln avgörs dagen innan elen skall flyttas. Detta ger tid att säkerställa att nätet kan hantera flödena. Metoden är enklast att beskriva i följande steg.

1. Eftersom elen flyter fritt (administrativt eller bokföringsmässigt) så börjar handeln med att all efterfrågan och utbud tillfreds internt först. Detta etablerar ett internt utgångspris i området som alla köpare och säljare använder.
2. Elområdena är designade så att de inte har perfekt match mellan utbud och efterfrågan i området. Därför uppstår nu behov av att antingen sälja överskott eller köpa underskottet som uppstår när de interna affärerna är gjorda
3. Den handel som nu uppstår mellan elområden börjar jämna ut priserna mellan områden. Områden med höga priser kan importera billigare el från områden med lägre utgångspris.
4. Men i denna handel gäller inte det fiktiva antagandet att det saknas flaskhalsar, utan bara den el som faktisk kan flyttas mellan områdena kan köpas/säljas.

5. Flaskhalsarna sätter alltså stopp för den process med prisutjämning som handeln eftersträvar. Handeln är nu klar för det finns inte plats för mer el i ledningarna att göra affärer med.
6. Det har nu bildats ett slutpris som är olika för olika elområden.
7. Detta slutpris gäller för alla aktörer i området.

8. Denna prisskillnad mellan områdena leder till Flaskhalsavgifterna (formellt kallade kapacitetsinkomster). Säljaren får betalt med priset i sitt elområde, men kunden skall betala priset i sitt eget område. Dessa priser är olika. Mellanskillnaden tar nätägaren hand om.

Se exempel i figur 1.

Syftet och konstruktion av handelsreglering med elområden

Teoretiskt är tanken att elområden skall få sina gränser utifrån var det finns flaskhalsar i nätet.³ Detta gör att det uppstår skillnader i pris. Men dessa skillnader kommer i teorin att jämnas ut – de ”dödar sig själva”.

1. För det första kommer prisregleringen locka till sig nya kraftproducenter i dyra elområden. Detta kommer per definition att sänka priser i området. Varje ny investering i el bidrar till lägre pris i området.
2. Flaskhalsavgifterna skapar resurser som nätägaren skall använda för att ta bort flaskhalsarna. På så sätt skapar modellens konstruktion resurser för att bygga bort problemen.
3. Till slut är tanken att 1 och 2 helt suddar ut prisskillnaderna.

När modellen skapades blev alla EU-länder var sitt elområde som utgångspunkt. Då fanns bara ett land som naturligt hade interna prisområden, nämligen Danmark, som har detta av hävd⁴. Sverige är det enda EU-land som har infört en splitt aktivt. Det skedde 2011.

Modellen används alltså inom EU för att jämna ut priser mellan länder i praktiken.

Regelverket

Kapacitetsavgifternas användning regleras tydligt i den nya elhandelsförordningens artikel 19. De viktigaste artiklarna är tydliga.

Art 19.2 lyder

”Följande mål ska prioriteras med avseende på tilldelning av inkomster från kapacitet mellan elområden

a) garantier för att den tilldelade kapaciteten faktiskt är tillgänglig, inbegripet kompensation för garanterad kapacitet, eller

b) optimering av användningen av kapacitet mellan elområden för att bibehålla eller öka överföringskapaciteten, i tillämpliga fall genom samordnade korrigerande åtgärder, eller täckning av kostnader för nätinvesteringar i syfte att minska begränsningen i sammanlänkningsar”

- a. Betyder till exempel motköp⁵. (Det innebär helt enkelt att Nätägaren i stället för att skicka den el köparna har rätt till betalar för att extra el produceras inom köparens elområde.)
- b. Betyder i korthet nätinvesteringar.

³ Eftersom näten är omfattande med många flaskhalsar blir det en bedömningsfråga hur gränserna skall dras mer exakt. Skall man spegla flaskhalsarna detaljerat, så blir det en mosaik av många områden. Detta vore teoretiskt optimalt men leder till små fragmenterade marknader och handeln blir mer effektiv på större marknader. Det är möjligt att använda flytande gränser som ändras, men det gör processerna komplexa.

⁴ Danmarks geografi har dikterat utbyggnaden av deras nät. Man byggde i praktiken ett nät på Jylland (landgräns till Tyskland) och ett för Öarna (Själland, Fyn med flera). Själland byggdes samman med Sydsverige 1915, långt före Jylland och Själland var sammanlänkade. Men det pågår aktivt arbete med prisutjämning mellan dessa.

⁵ re-dispatch eller counter-trade. Dispatchable power är engelska för planerbar = reglerbar kraft. Det är alltså sådan kraft som alltid kan leverera.

Art 19.3

”Om de prioriterade mål som anges i punkt 2 har uppfyllts i tillräcklig grad, får intäkterna användas som en inkomst som ska beaktas av tillsynsmyndigheterna när dessa godkänner metoderna för beräkning av nättariffer eller fastställande av nättariffer, eller båda. Övriga intäkter ska placeras på ett separat internkonto tills dess att de kan användas för de ändamål som avses i punkt 2.”

19.3 betyder alltså att man skall göra tillräckligt på 2.a och 2.b ovan innan man använder kapacitetsavgifter för att påverka nätavgifter. Det går alltså inte att rakt av betala ut pengarna i form av lägre nätavgifter – a och b kommer före. Detta beror på alltså att hela filosofin med elområden och handel mellan dem är att jämna ut priser. Det är EUs främsta policymål. Att gå rakt på att smeta ut pengarna jämnt över landets nätkunder strider mot konceptet.

Art 19 kräver att TSO (i Sveriges fall SVK) skall inlämna en rapport om hur de disponerar kapacitetsinkomsterna i mars varje år till tillsynsmyndigheten (Ei). Förordningen har varit i kraft sedan 2020.⁶

⁶ Mellan länder fördelas intäkterna 50-50 mellan ländernas TSO (motsvarande svenska kraftnät). Metodik beskrivs utförligt här: <https://documents.acer.europa.eu/Media/News/Pages/ACER-decides-on-Methodology-for-the-Use-of-Congestion-Income-when-allocating-electricity-cross-border-capacity.aspx>

Motköp mellan två elområden

När ledningarna inte räcker till så kommer priserna att öka i de områden som har underskott av produktion.

Detta kan man aktivt hantera genom motköp.

I stället för att skicka el i ledningarna, så köper man produktion av el i köparens elområde.

Detta gäller mellan elområden inom länder
Och mellan länder.

Mellan länder MÅSTE minst 70% av ledningarnas kapacitet erbjudas

Länder som är sammankopplade skriver ofta avtal om hur man hanterar dessa situationer.

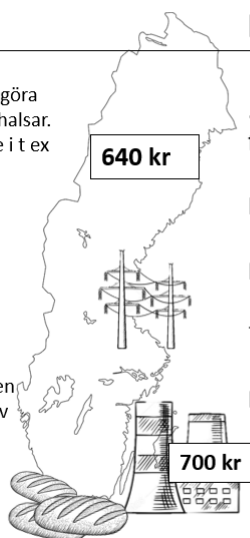
Flaskhalsavgifter kan användas för detta syfte. T ex för att jämna ut kapacitet (pris) mellan SE2 och SE3 eller SE4 och DK2.

Motköp inom ett elområde

Inom ett elområde kan man göra motköp för att hantera flaskhalsar. Detta är standard-förfarande i t ex Tyskland

Antag att Sverige blir ett område med priset 640 kr. Men när bageriet i Malmö behöver ström finns det flaskhalsar (som nu).

Om ledningarna inte kan flytta elen så köper nätägaren extra el (effekt) i närheten av bageriet....

....Kraftverket som tillverkar denna extra el behöver 700 kr för att täcka sina kostnader. Det nationella priset är 640 kr.

Kraftverket får 700 kr i betalning

Men bageriet betalar 640 kr.

$700 \text{ kr} - 640 \text{ kr} = 60 \text{ kr} = \text{betalar nätägaren.}$

Denna mellanskillnad kan finansieras genom nätavgifter.

Utdrag ur SVK årsredovisning 2020

I årsredovisningen står lite om detta, som bifogas.

Däremot saknas dedicerade rapporter om detta med motivering av planer. Exempelvis tyska Bundesnetzagentur har däremot publicerat sådana, vilket även SVK borde ta efter.

Kapacitetsavgifter

Inflödet av kapacitetsavgifter kan variera stort från år till år då en mängd faktorer påverkar utfallet såsom temperatur, tillgång på vatten i vattenmagasinen, kärnkraftens tillgänglighet, tillgänglighet på överföringsförbindelser m.m.

Under 2020 inkom mer kapacitetsavgifter än något tidigare år. Milt, nederbördsrikt och blåsigt väder, framförallt i början av året, pressade elpriserna och medförde även högre prisskillnader än tidigare år mellan elområden. Inför sommaren förlängdes revisionsperioden för flera kärnkraftverk. Detta dels för att de låga elpriserna gjorde det olönsamt att producera el under vissa perioder, dels för att den pågående pandemin påverkade revisionstiderna. Under sommaren medförde planerade arbeten i nätet i kombination med varmt väder att överföringskapacitet inom Sverige och med utlandet behövde reduceras. Den lägre kärnkraftsproduktionen i kombination med minskad överföringskapacitet och fortsatt god hydrologisk balans innebar ökande prisskillnader under sommaren. Under slutet av året ledde överskottet i nordens vattenmagasin till fortsatta prisskillnader mellan främst överskottsområden med stor vattenkraftproduktion och underskottsområden. Även om medelpriset på el generellt varit lågt 2020 har prisskillnaderna mellan elområden varit stora vilket lett till höga inflöden av kapacitetsavgifter. Jämfört med föregående år ökade kapacitetsavgifterna framförallt mellan de svenska elområdena SE2/SE3 och SE3/SE4.

Erhållna kapacitetsavgifter uppgick till 8 171 (2 257) (mnkr).

Kapacitetsavgifter	2020	2019
Erhållna kapacitetsavgifter	8 171	2 257
<i>-varav inom Sverige</i>	<i>5 300</i>	<i>792</i>
<i>-varav mot utlandet</i>	<i>2 871</i>	<i>1 465</i>
Kostnader för mothandel och omdirigeringar	-174	-28
Kostnader för nätförluster, underhåll och RSC	-291	-
Finansiering av investeringar	-1 565	-556
<i>-varav inom Sverige</i>	<i>-1 181</i>	<i>-430</i>
<i>-varav mot utlandet</i>	<i>-384</i>	<i>-126</i>
Årets kapacitetsavgifter att balansera	6 141	1 673

Balanserade kapacitetsavgifter, ingående balans	4 107	2 267
Finansiering av investeringar		
-varav inom Sverige ⁴	-	167
-varav mot utlandet	-	-
Balanserat, innevarande år	6 141	1 673
-varav inom Sverige	3 752	362
-varav mot utlandet	2 389	1 311
Totalt balanserat	10 248	4 107

Av årets erhållna kapacitetsavgifter användes 174 (28) mnkr för att täcka kostnader för mothandel och omdirigeringar och 291 (0) mnkr för att täcka kostnader för nät-förluster, underhåll och RSC. Därutöver användes 1 565 (556) mnkr som investeringsbidrag för genomförda investeringar. Resterande 6 141 (1 673) mnkr balanserades som långfristig skuld i balansräkningen för att användas kommande år, i enlighet med ovan beskrivna bestämmelser. Totalt har verket 18 538 (11 113) mnkr i balansräkningen hänförligt till kapacitetsavgifter, varav aktiverade kapacitetsavgifter uppgår till 8 290 (7 006) mnkr och balanserade kapacitetsavgifter 10 248 (4 107) mnkr. De 1 565 mnkr som kunnat nyttjas som investeringsbidrag för genomförda investeringar fördelades till ett flertal olika projekt, bl.a. förnyelsen av transmissionsnätstationerna i Midskog, Hedenlunda och Rätan, utbyte av Öresundskablarna samt flytt av luftledningen mellan Krångede–Horndal. Under 2019 nyttjades kapacitetsavgifter bl.a. till förnyelsen av 400 kV-stationen i Skogssäter, stationsåtgärder i Hjaltaområdet och förnyelse av kontrollanläggningar för Konti-Skan 1 och Konti-Skan 2. De balanserade kapacitetsavgifterna är planerade att nyttjas till investeringar för bl.a. SydVästlänken.

Investeringsbidrag

Den andra finansieringskällan är investeringsbidragen. En typ av investeringsbidrag är den avgift som Svenska kraftnät tar ut för att ansluta nätkunder till transmissionsnätet. Anslutningsavgiften ska finansiera de åtgärder som av kapacitets- eller driftsäkerhetsskäl behöver vidtas för att ansluta en viss anläggning till transmissionsnätet. Investeringsbidrag kan därtill ges av markägare som genom nya nätutbyggnader erhåller frigjord mark. Projektet Stockholms Ström är ett sådant exempel. En annan typ av investeringsbidrag kommer från EU som medfinansierar till växelströmsledningen mellan Messaure i Sverige och Keminmaa i Finland. Investeringsbidragen uppgick under 2020 till 177 (199) mnkr.

Kapacitetsavgifter

Kapacitetsavgifter uppkommer som en följd av överföringsbegränsningar i transmissionsnätet. När transmissionsnätet inte kan överföra all den el som efterfrågas delas handelen på elbörserna in i flera elområden. Indelningen sker utifrån var det finns begränsningar i överföringsförmågan. På den sida om begränsningen som det finns ett överskott av produktion bildas ett lågprisområde medan underskottsidan bildar ett högprisområde. Ett prisområde kan utgöras av ett eller flera elområden. Som systemoperatör tilldelas Svenska kraftnät kapacitetsavgifter utifrån de prisskillnader som uppstår mellan de svenska elområdena och mellan ett svenskt elområde och ett annat land. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2019/943 reglerar hur kapacitetsavgifterna som uppstår mellan länder får användas. I enlighet med förordningen ska kapacitetsavgifterna i första hand användas till att garantera tilldelad kapacitet, optimera användandet av tillgänglig kapacitet och finansiera investeringar som syftar till att förstärka eller bibehålla kapaciteten mellan länder. På så sätt blir kapacitetsavgifterna till nytta för marknadsaktörer. Om dessa mål är uppfyllda får kapacitetsavgifterna därefter användas till att sänka nättariffen.

De europeiska systemoperatörerna har enligt förordningen fått i uppgift att ta fram ett gemensamt metodförslag som ska tydliggöra hur kapacitetsavgifterna får användas. Den nya metoden beslutades i december 2020 och kommer att införas under 2021 med påverkan på verkets hantering av kapacitetsavgifter från och med 2022. Baserat på metodförslaget och i samråd med Energimarknadsinspektionen får Svenska kraftnät även fortsättningsvis använda kapacitetsavgifter till att täcka kostnader för mothandel och omdirigering samt till nätinvesteringar som bibehåller eller ökar kapaciteten mellan elområden. I tillägg får verket även täcka kostnader för nätförluster och underhåll för anläggningar som har en direkt påverkan på överföringskapaciteten mellan elområden samt för att täcka kostnader för RSC/RCC³.

De kapacitetsavgifter som uppstår inom landet regleras av Svenska kraftnäts interna riktlinjer som ligger i linje med ovanstående hantering. I tillägg får de interna kapacitetsavgifterna vid behov även användas för att begränsa stora tariffhöjningar och resultatunderskott för att skapa en långsiktigt stabil tariff till nytta för marknadsaktörer.

Erhållna kapacitetsavgifter redovisas löpande i balansräkningen som långfristig skuld. De avräknas i första hand mot kostnader för mothandel och omdirigeringar samt kostnader för nätförluster, underhåll och RSC/RCC. I andra hand nyttjas de som investeringsbidrag till investeringar som bibehåller eller ökar transmissionsnätets överföringskapacitet. Kapacitetsavgifter som används som bidrag till genomförda investeringar skrivs av med samma avskrivningstid som de anläggningar som bidragen kopplats till. I takt med att kapacitetsavgifterna skrivs av erhåller verket intäkter. Därmed bidrar kapacitetsavgifterna till att minska den årliga kostnaden för anläggningarna. Eventuella outnyttjade medel balanseras på separat konto i balansräkningen som långfristig skuld till dess att det blir möjligt att använda dem i enlighet med förordningens prioriterade mål.